

СВЯТКОВИЙ ЛАНДШАФТ УКРАЇНИ НА ПОРОЗІ ІІІ ТИСЯЧОЛІТТЯ

Олександр Курочкін

Свято як структурний компонент кожної культурної системи є виразним маркером її динамічних зрушень. Нова суверенна держава висуває свою концепцію національного розвитку, що передбачає використання традицій історичного минулого для побудови модерного демократичного суспільства.

Законодавчо врегульовує питання встановлення державних свят Закон «Про державні свята України» (2005 р.). У ньому визначається, що державними святами є дні, встановлені цим Законом з метою вшанування подій, які, з огляду на їх роль у розвитку держави та суспільства, мають національні цінності, особливе історичне або суспільно-політичне значення для України та традиційно відзначаються.

Прийняття Акту про незалежність 24 серпня 1991 року стало поворотним моментом в історії України. Після тривалого періоду бездержавності та чужоземного панування український народ нарешті перебрав контроль над власною долею та увійшов до сім'ї цивілізованих країн світу як повноправний суб'єкт, тому цілком закономірно, що день проголошення незалежності отримав статус найголовнішого державного свята.

Цікаво порівняти, які події визначають специфіку головних національних свят у різних країнах. Наприклад, там, де діюча форма правління — монархія, найважливішими святами вважають День народження короля, королеви, імператора тощо (Великобританія, Данія, Ліхтенштейн, Люксембург, Японія та інші). У деяких католицьких країнах головні національні свята приурочені до днів особливо шанованих святих — св. Патрика (Ірландія) або св. Стефана (Угорщина). Окремі європейські країни, що мають давні традиції державності, пов'язують свої національні свята з певною важливою історичною подією, наприклад, зі створенням флоту — 6 червня 1503 року (Швеція) чи з днем

смерті поета Камоенса — 10 червня 1580 року (Португалія).

Проте в більшості країн Європи, Америки, Азії, Африки, що вибороли свій суверенітет протягом ХІХ—ХХ ст., звільнившись від чужоземного колоніального ярма, саме дні проголошення (відновлення) незалежності стали головними національними святами. Це типово, наприклад, для всіх колишніх союзних республік СРСР, що стали самостійними державами.

У посттоталітарній Україні свято Незалежності значною мірою перебрало на себе колишні функції свята Жовтневої революції. 24 серпня відбувається урочистий військовий парад та інші офіційні заходи: покладання квітів до пам'ятників Тарасові Шевченку, Михайлові Грушевському, святому Володимиру, присвоєння військових звань і нагород тощо. До програми святкування входять також мітинги, народні гуляння, ярмарки, феєрверки, виступи професійних і самодіяльних митців, спортивні змагання, виставки декоративно-прикладного мистецтва тощо. Традиційними також стали святкові молебні за Україну в Софійському соборі на честь Дня Незалежності, в яких бере участь, як правило, вище державне керівництво країни, народні депутати.

Подальші зусилля громадськості та фахівців варто спрямувати на підвищення художнього й організаційного рівня таких нових українських свят загальнодержавного масштабу, як День Конституції України та День Соборності. При цьому слід врахувати ту обставину, що масові свята — особливий вид мистецтв, якому притаманні свої закони, різні засоби і драматургія. «Мистецтво масового свята, вистави, видовища, — наголошує Д. Генкін, — це мистецтво високих ідей, цілеспрямованості і громадянського пафосу, яке вимагає в той же час яскравої образності, асо-

ціативності, оригінального сміливого творчого задуму. У мистецтві масових вистав оригінальність, неповторність задуму — перша запорука успіху і зацікавленості глядача»¹.

Конституцію незалежної України було прийнято 28 червня 1996 року на п'ятій сесії Верховної Ради України. Це стало знаменною подією новітньої історії українського народу, важливою віхою в побудові суверенної, правової, соціально справедливої держави.

Нині доводиться визнати, що День Конституції в незалежній Україні нерідко проходить за шаблонами, успадкованими з радянських часів. Тиражуються ті ж форми: урочисті засідання, концерти, книжкові виставки, бесіди, лекції, «круглі столи» тощо. Враховуючи «юний вік» української держави, нечіткість її політичного та ідеологічного курсу, а також загальну розбалансованість і дисгармонію українського суспільства, передчасно говорити про побутовізацію або традиціоналізацію Дня Конституції.

Важливу позитивну місію в об'єднанні українського етносу, соціуму, політикуму покликаній виконати День Злуки, або Соборності. Ця дата — 22 січня — має в історії України подвійне символічне значення. У 1918 році цим днем датується IV Універсал Центральної Ради, який проголосив Українську Народну Республіку самостійною та незалежною. Того ж дня наступного року в Києві було ухвалено Акт Соборності, на підставі якого створили Українську Народну Республіку (УНР) під керівництвом Директорії та головного отамана Симона Петлюри та Західно-Українська Народна Республіка (ЗУНР) під проводом Української Народної Ради та президента Євгенія Петрушевича. Таким чином, після тривалого періоду розмежування, українські землі, що входили до складу Російської імперії та Австро-Угорської монархії, об'єдналися.

Як відомо, перша спроба українців у XX ст. вибороти власну державу була невдалою, проте в їх історичній пам'яті жив спогад про визвольні змагання. Напередодні падіння радянського режиму Акт Злуки відіграв позитивну роль у згур-

туванні національно-патріотичних сил навколо ідеї відродження української державності і став приводом для масових політичних демонстрацій. У день відзначення роковин цієї історичної події — 21 лютого 1990 року — РУХ ініціював створення великого людського ланцюга. У Маніфестації, що з'єднала Львів і Київ, взяли участь близько 800 тисяч осіб².

Акт Злуки в січні 1990 року було ознаменовано урочистим перепохованням у Києві В. Стуса та його побратимів, які загинули в радянських концтаборах, виборюючи демократичні права та свободи.

Здобуття державного суверенітету збудило інтерес до героїчних сторінок далекого історичного минулого українців, що замовчувалися або фальсифікувалися за радянських часів. На хвилі національного відродження зросло зацікавлення козацтвом як суто українським феноменом. Яскравим виявом цього суспільного інтересу стали свята козацької слави. В останнє десятиліття їх святкували в багатьох областях України. Як правило, головними героями подібних урочистостей стають представники різних козацьких формувань, що діють в Україні. Наприклад, за задумом організаторів, козацькі свята мають стати традиційними в програмі культурних заходів Батуринського історичного заповідника «Гетьманська столиця».

Оспівані в епічних піснях-думах звитязні походи запорожців на чайках по Дніпрі та Чорному морі надихнули на створення Всеукраїнського спортивно-патріотичного фестивалю «Козацька регата», започаткованого в 1990 р. серед членів крейсерського яхт-клубу «Дніпро» (м. Дніпропетровськ).

Велику популярність мають спортивно-мистецькі фестивалі «Козацькі забави», що відбуваються щороку на Поділлі, Волині та Галичині. Фестивалі «Козацькі забави» сприяють не лише розвитку фізичної культури та спорту, але й відродженню старовинних козацьких традицій, популяризації української мови, історії та культури серед молоді, прищеплюючи любов до рідних пісень та обрядів.

Україна — держава з багатонаціональним населенням, що проголосила курс на захист і підтримку культурних цінностей усіх етносів та етнічних груп, що проживають на її території. Права національних суб'єктів гарантує Конституція країни, де записано: «Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України»³.

Однією з форм реалізації конституційних прав різних національно-етнічних спільнот є свята етнічних меншин, що набули значного поширення в останні п'ятнадцять років.

Розмаїття свят етнічних меншин відображає географію розселення різних національних груп України. Регулярно збираються на свої свята й фестивалі-собори представники болгарської діаспори, які проживають в Одеській, Запорізькій, Миколаївській та Кіровоградській областях. У програмі цих зустрічей — виставки художників і народних майстрів, презентації пісенних і танцювальних самодіяльних колективів, спортивні змагання, зокрема боротьба як улюблений вид спорту болгар, паради національної кухні тощо. Продовжуючи славні традиції предків, болгарська громада в Україні намагається зберегти свою етнічну самобутність: на святкових заходах рекламують і продають книжки й журнали болгарською мовою, проводять покази болгарських кінофільмів, організують наукові конференції, присвячені історії та культурі болгар у Північному Причорномор'ї, відкриття нових пам'яток. До участі у всіх цих акціях часто запрошують гостей із Болгарії, за рахунок чого зміцнюються дружні контакти між метрополією та діаспорою.

Фольклорно-етнографічні свята — чудова нагода для демонстрації народних талантів угорців, словаків, румунів, німців, українців, які зуміли зберегти своє національне коріння і разом примножують загальну скарбницю поліфонічної культури України.

Свята національних меншин відбуваються не лише в місцях їх компактного розселення,

але й в обласних центрах та великих містах. Не раз такі фестивалі організовувалися під егідою Всеукраїнської асоціації національних меншин у Києві. Зокрема, у 2003 р. свято багатонаціональних творчих колективів «Фольклорама» проходило на території Державного музею народної архітектури і побуту в с. Пирогів. Там звучали старовинні та нові пісні молдаван, німців, угорців, болгар, євреїв, росіян, білорусів, татар, поляків, грузинів, а також українців. Відвідувачі музею мали змогу скуштувати страви різних національних кухонь, придбати сувеніри з національним колоритом. Подібні святкові акції наочно засвідчують повагу держави й суспільства до культурних і духовних надбань етнічних меншин, сприяючи гармонізації міжнаціональних відносин.

У матрицю цих нових суспільних орієнтирів логічно ввійшло Свято Європи, що зовсім недавно з'явилося на українських теренах. Воно було започатковане в 1950 р. на згадку про те, що Міністр іноземних справ Франції Роберт Шуман виступив із пропозицією створити єдину Європу. Згодом День Європи, що відзначається 9 травня, став своєрідною візитною карткою Євросоюзу (25 країн), до якого прагне приєднатися й наша держава.

Враховуючи усталену прив'язку дати 9 травня до Дня Перемоги, в Україні це свято перенесено на один із вихідних другої декади травня. Сенс заходу полягає в тому, щоб допомогти українцям ближче познайомитися з культурою і традиціями інших європейських народів, що тривалий час були відділені «залізною завісою».

Досвід проведення Дня Європи в Києві дає привід для певних узагальнень щодо культури масового свята у великому місті. Незалежно від назви й приводу святкування, урбаністичні свята за своєю неофіційною частиною різночудно схожі: великі натовпи людей хаотично рухаються центральною частиною міста між торговельними ятками з морозивом, напоями, кульками та іншими святковими атрибутами. Слід визнати, що зовнішній вигляд вуличних наметів і парасольок в українських містах за

останні роки помітно змінився на краще, наближаючись до європейських стандартів. Проте загальна інфраструктура наших масових свят нині залишається незадовільною: бракує туалетів, урн для сміття, місць для паркування транспорту, надмірна концентрація людей на центральній вулиці (площі) міста створює екологічні проблеми. За даними відповідних міських служб, після відзначення Дня Європи в Києві 2006 року з Хрещатика було вивезено більше 18 тон «макулатури» і битих пляшок⁴. Причини цієї ситуації слід шукати не лише в бідності й безкультур'ї, але й у вадах законодавства. Відомо, що в більшості країн Європи розпивання алкогольних напоїв в публічних місцях суворо заборонено.

Наочним прикладом глобальної вестернізації у вітчизняному святковому просторі є свято всіх закоханих — День св. Валентина. Воно прийшло до нас з англо-американських земель у привабливій комерційній упаковці: напередодні 14 лютого повсюди з'являються серцеподібні сувеніри, листівки амурного змісту, у крамницях запроваджують знижки, радіо й телебачення стає нудотно-нав'язливим, рекламуючи подарунки. Зворушлива легенда про римського священика Валентина, який нібито в III ст. заплатив життям, з'єднуючи шлюбом закоханих, як і більшість агіографічних сюжетів, документальних історичних підтверджень не має.

Популярністю св. Валентина серед молоді намагаються скористатися і сучасні церковники. У вітчизняних ЗМІ напередодні 14 лютого поширюється інформація, що в одному з храмів українського м. Самбора зберігаються мощі св. Валентина, які начебто потрапили туди два століття тому. Водночас стверджують, що ці мощі вже допомогли багатьом закоханим і сприяли в залагодженні сімейних конфліктів. Правдивість цих чуток на совісті тих, хто їх поширює, проте створюється враження, що українські святі отці йдуть шляхом, протореним їхніми польськими колегами. 14 лютого поляки відвідують Познанську митрополію, де, за переказами, знаходяться мощі св. Валентина (а де ж справжні?!)

і його чудотворна ікона. Побутує уявлення, що ці паломництва допомагають у коханні⁵. За нашими спостереженнями, новомодне й буржуазне свято Валентина подобається молоді і тому досить швидко поширюється в Україні.

З 2002 р. в Києві на Європейській площі в один із вихідних лютого влаштовують грандіозні музичні шоу «День святого Валентина» під патронатом київського міського голови.

В Україні досить високий тонус міжпартійної конкуренції, тому кожний масовий захід, навіть свято, ризикує перетворитися на політичну маніфестацію⁶.

Із Заходу до нас прийшло і Свято Матері. З метою виховання свідомих громадян, у 1908 р. його започаткувала талановитий американський педагог із Чикаго Енн Джервіс. 8 травня 1914 р. американський конгрес оголосив цей день державним святом. Після Першої світової війни воно поступово популяризувалося і в Європі. Завдяки зв'язкам з українською діаспорою Північної Америки, це свято прийшло в Україну в 1929 р., коли союз українок у Галичині вперше організував урочистості, присвячені Матері. Приклад інтелігенції та зусилля «Просвіти» знайшли позитивний відгук у народних масах. Нове свято органічно вписувалося в загальний контекст української культури, однією з характерних ознак якої є вшанування Богині-Матері. Після встановлення радянської влади на Західній Україні в 1939 р. про публічне відзначення Дня Матері нічого не відомо. Судячи з усього, це свято потрапило до реєстру «ворожих соціалізму» традицій. Лише в 1989 р. Союз українок відновив відзначення Дня Матері в Галичині й Києві. Поступово це свято завоювало свою нішу у вітчизняному святковому просторі й розширило коло своїх прихильників.

Спільними зусиллями комерції, реклами та ЗМІ у вітчизняну святкову практику (насамперед — у містах) упродовж останніх років успішно імплантуються кельтський Хеллоуїн, німецький Октоберфест та інші «розкручені» святкові бренди.

Справжній зміст свята Halloween важко зрозуміти і вченим-дослідникам, оскільки в ньому переплелось кілька неоднозначних традицій. Для давніх кельтів 1 листопада розпочинався Новий рік, а напередодні — 31 жовтня — вони вшановували бога мертвих, розпалюючи величезні багаття на пагорбах та влаштовуючи щедрі жертвоприношення. Після завоювання кельтських земель римлянами свято Нового року та вшанування померлих змішалось з культом римської богині родючості Помони, що й заклало основу майбутнього Halloween.

Свою назву свято отримало вже в середні віки, коли католицька церква вирішила остаточно здолати пережитки язичницького минулого. 1 листопада було оголошено Днем усіх святих, або All Hallows' Day. З часом ця назва була редукована в народному середовищі до Halloween. Вважається, що в цей день усі сили зла збираються разом для того, щоб влаштувати різні безчинства. Прибічники західного християнства 1 і 2 листопада відзначають як свята пам'яті померлих: у ці дні відвідують кладовища, опорядковують та прикрашають квітами могили, запалюють свічки. У такій редакції День усіх святих утвердився й у народному побуті західноукраїнських областей, де сильні позиції зберігає Греко-Католицька Церква.

Сучасний народознавець Ю. Чорі повідомляє: «Нема такого цвинтаря на Закарпатті, щоб у цей день (або ще напередодні, 31 жовтня) не озвучився задушевними голосами-молитвами. З ранку і до пізнього вечора не припиняється людський потік. До місць поховань померлих родичів сходяться їх живі нащадки — діти, внуки, правнуки — усі, хто шанує свій рід, свої родові корені...»⁷.

У християнських країнах Європи та Америки широко відоме повір'я про те, що в останню ніч жовтня тіні померлих виходять процесією з кладовищ і прямують до найближчого храму, де мертвий священник править для них службу. Тоді ж душі померлих начебто відвідують свої колишні домівки, щоб поспілкуватися з живими родичами⁸. Нині Halloween — це привід повеселитися і посміятися над забобонами.

З великим розмахом відзначають це свято на його історичній батьківщині — в Ірландії, особливо — у місті Деррі. Щорічно там відбувається масовий карнавал, де перемогу отримують найстрашніші маски.

В Україні з метою створення атмосфери екзотичного драйву це свято відзначають у клубах, ресторанах, на дискотеках, набір відповідних «хеллоуїнських» атрибутів і масок вражає розмаїттям. У цьому можна було б бачити лише безневинні забави й раболіпство перед західною модою, якби не деякі загрозливі тенденції.

Помічено, що в окремих місцевостях України саме в ніч на 1 листопада сатаністи проводять свої варварські акції з осквернення могил. Занепокоєна цим міжконфесійна рада Криму «Мир — дар Божий» поширила звернення, в якому закликала Міністерство освіти АРК, керівників закладів освіти, педагогів та батьків утриматися від святкування «Хеллоуїна» в навчальних закладах, тому що це свято є за своєю суттю антихристиянським та однією з форм проведення сатанинського шабашу. У цій характеристиці Хеллоуїна зазначено: «Незважаючи на розважальну трансформацію в сучасній західній масовій культурі, він не втратив свого розтлінного впливу, тому участь у подібних “святках” є духовно небезпечною для кожної людини»⁹.

Очевидно, тотальне захоплення різними формами містицизму — західного та східного походження — у формі святкових ритуалів і магічних практик, типове для сучасного українського суспільства, є однією з хворобливих ознак його перехідного стану.

Постають закономірні питання: як ставитися до цих явищ культурної дифузії, які причини сприяють прищепленню чужорідних паростків на нашому святковому дереві? Детально відповісти на них зможуть масові соціологічні дослідження, але вже зараз певні моменти цілком очевидні.

По-перше, слід визнати високу престижність способу життя й культурних цінностей Заходу, наслідування їх, особливо в молодіж-

ному середовищі, є не лише даниною моді, але й виявом соціального лідерства, причетності до «просунутої», як тепер кажуть, модерної суспільної касти. Визнання того реального факту, що західна цивілізація зуміла забезпечити своїм громадянам високий, порівняно з іншими, рівень матеріальних благ, у багатьох породжує хибне уявлення про «вищість» західних моделей і форм духовного життя.

По-друге, успіх згаданих імпортованих звичаїв святкової поведінки пояснюється тим, що вони мають яскраво виражений особистісний вимір, враховують смаки та інтереси конкретної людини та молодіжної аудиторії в цілому. Натомість вітчизняна традиція свята, особливо в радянські часи, завжди утверджувала й насаджувала пріоритет громадського, колективного.

Третя і, мабуть, найголовніша причина того, що західний святковий *second hand* знаходить попит в Україні, полягає в тому, що цей товар не має гідної вітчизняної альтернативи. Нині суспільству (насамперед молоді) через засоби масової інформації нав'язують стереотипи чужинецької і не найвищої культури. Натомість зміст і форми вітчизняної культури, що формувалися століттями, перебувають у кризовому стані: українська звичаєвість, фольклор, українська культура не мають належної державної та громадської підтримки.

Для нашої доби характерне загальне зниження соціального статусу свята, воно вже не є, як це було в минулому, визначальною й обов'язковою константою в ритмі життя людини й суспільства. Ці зміни зумовлені насамперед еволюцією світогляду, що поступово вивільняється від міфологічних і релігійних догматів. Головна відмінність людини архаїчного й традиційного суспільства від людини сучасної, на думку румунського культуролога та релігієзнавця М. Еліаде, полягає в тому, що перша відчувала себе нерозривно пов'язаною з космосом і космічними ритмами, тоді як сутність другої полягає в її зв'язках з історією¹⁰. Нове стало фетишем і найважливішою цінністю, перше місце

посіла не повторюваність, а творення нового, що відзначає сучасний вектор розвитку культури.

Ця тенденція поширилася й на сферу масових свят. Кожного року в Україні з'являються різноманітні фестивалі, свята, масові розважальні заходи, що не підносяться до рангу традиційних. Здебільшого це одноразові проекти, організаторів яких мало хвилює їх подальша доля.

Таким чином, паралельно зі святами великого масштабу (загальнодержавні, етнічні, конфесійні) з'являється все більше малоформатних свят: групових, фірмових, корпоративних. Як правило, вони створюються, а згодом традиціоналізуються на базі виробничих та учбових колективів або неформальних об'єднань за інтересами.

Останнім часом у Західній і Центральній Європі, особливо серед молоді, набув популярності аматорський рух із відродження середньовічної лицарської культури та лицарських турнірів. Нині це захоплення вже прийшло й до України. Свято звитяги «Чорна лілія», в якому задіяні сотні лицарів і дам серця, регулярно відбувається восени у старовинному Луцькому замку. Як елемент історичного шоу показові лицарські турніри охоче включають до програми різноманітних свят: спортивних, музичних, меморіальних тощо.

Серед запозичених західних новацій, що мають характер моди, слід згадати й так звані готські свята. Вони прийшли до нас, очевидно, з Німеччини: у Лейпцигу проходять найбільші готські фестивалі Європи. Ідейними першоосновами готики вважають індивідуалізм і постмодернізм, а головний задум їхніх акцій — показати аскетизм, темряву, надприродне.

«Готів» об'єднує специфічна похмура музика та захоплення поезією надгробних пам'ятників, кладовищами, лицарськими поєдинками, привидами та іншими демонічними істотами. Культивуючи атмосферу містики, вони перетворюють свої зустрічі на своєрідні карнавали ночі, де одягають чорний одяг і страшні маски, роблять відповідний макіяж,

п'ють напій під назвою «кров помідорів», переглядають фільми жахів тощо.

Найкращими природними декораціями для готських свят вважаються старовинні міста, де є фортеці, руїни, занедбані кладовища. Так, наприклад, на тлі величного замку XVIII ст. м. Збараж (Тернопільська обл.) уже неодноразово проходили міжнародні фестивалі «Некрополіс» та «Чорна ліра». Головним організатором цього похмурого карнавального дійства виступив готський тернопільський клуб «Торквемада». Подібні об'єднання існують і в інших містах України.

Вузькокорпоративні молодіжні тусовки на зразок готських фестивалів важко назвати святами в повному розумінні цього слова. Тут йдеться про одну з форм ігрової діяльності, яка не має жодного ідеологічного чи політичного підтексту, а ставить за мету досягнення задоволення від самого процесу комунікації учасників гри.

Нагадаймо слова відомого культуролога Йогана Гейзінги: «Щира гра виключає всяку пропаганду. Її мета — в ній самій, дух її — щасливе піднесення»¹¹. З іншого боку, готські фестивалі, лицарські турніри та інші сучасні захоплення молоді варто розглядати як стихійну втечу від нашої заполітизованої ринково-матеріальної дійсності у світ романтики та природних емоцій, дефіцит яких відчувається особливо гостро в молодому віці.

Свято й святкові форми культури несуть у собі великий творчий оновлюючий заряд, вони здатні піднімати й насажувати тисячі людей у боротьбі за їхні права та свободи, що яскраво засвідчили події «помаранчевої революції».

Як відомо, активний протест значної частини українського суспільства масовим підтактом і фальсифікаціям у ході виборчої кампанії 2004 року на пост Президента держави вилився у створення наметового містечка у центрі Києва, де більше місяця відстоювали свій демократичний вибір тисячі протестувальників із різних регіонів країни. Барикади на Хрещатику стали символом боротьби із залишками тоталітарної системи й доказом того,

що Україна готова і хоче жити за стандартами європейської демократії.

За визнанням західних і вітчизняних політологів, «помаранчева революція» виявила високий рівень соціальної зрілості та розвинене почуття громадської та людської гідності в сучасній українській спільноті. Важливо й те, що масові протестні акції увінчалися перемогою: вони поклали кінець ері кучмізму й довели здатність народу впливати на хід історичних подій.

Звичайно, «скажена жадоба гри», про яку так зневажливо відгукнувся І. Бунін¹², принесла й реальні позитивні наслідки: йдеться про революційний сплеск багатьох новаторських ідей, зародження нових напрямів у літературі, театрі, музиці, експерименти в галузі режисури масових свят, характерні для першого повоєнного десятиліття.

Потяг до спонтанної карнавальної творчості яскраво проявляється й у так званих «оксамитових революціях» кінця 1980—1990-х років, через які, прощаючись із тоталітарним минулим, пройшли деякі центральноєвропейські країни колишнього соцтабору. Так, драматичні події у Словаччині після листопада 1989 року, за спостереженнями Петера Сальнера, незважаючи на всю серйозність ситуації, викликали справжній вибух вербального й мальованого гумору. Політичні демонстрації супроводжувалися карикатурами, злободенними куплетами, жартами, так що у непосвяченого в суть справи створювалося враження присутності на карнавалі¹³.

Протестні економічні й політичні акції на вулицях Софії від листопада 1989 до серпня 1990 року також супроводжувалися сплесками карнавальної гри. Цікаво, що під час студентського страйку та демонстрації тут було споруджено наметовий табір, названий його мешканцями «Місто істини», що став виявом непокори комуністичному правлінню. У той же час по-варварському було спаплюжено мавзолей «вчителя і друга всіх болгар» Георгія Димитрова — головна святиня тоталітарного режиму (пізніше мавзолей зруйнували дощен-

ту). Таким чином, у сучасному політичному дискурсі воскресає основна міфологічна тріада «Життя — смерть — нове життя»¹⁴.

Архетип свята досить переконливо вдалося вичленити й у семантичному пласті серпневих подій 1991 року в Москві, коли зусиллями свідомих інтелігенції й народу було зірвано путч номенклатурно-бюрократичного партактиву в особі ГКЧП, який спробував відновити сприятливу для нього політичну систему¹⁵.

Зіставлення сценаріїв «оксамитових» і «не дуже» (як у Москві) революцій зі сценарієм «помаранчевої революції» у Києві дозволяє виявити певні соціально-політичні та соціально-культурні закономірності. Проте більшого значення набув змістовий зв'язок революції та свята, заснований, імовірно, на певних первісних ознаках свята як культурного явища, про яке писав М. Бахтін¹⁶.

¹ Генкин Д. Массовые праздники. — М., 1975. — С. 80.

² Субтельний О. Україна. Історія. — К., 1991. — С. 492.

³ Конституція України. — Загальні засади. — Стаття 11. — К., 1996. — С. 4.

⁴ Сегодня. — 2006. — 22 травня.

⁵ Вареник Н. Подарок от святого Валентина // Зеркало недели. — 2006. — 11 февраля.

⁶ Київський майдан. — 2006. — № 3. — 20 лютого.

⁷ Чорі Ю. Звичаї рідного села. — Ужгород, 1993. — Ч. 1. — С. 157.

⁸ Ogradowska B. Polskie obrzędy i zwyczaje doroczne. — Warszawa, 2005. — P. 237.

⁹ Климова О. «Хеллоуін» полюбили сатаністи // Доба. Громадсько-політичний щотижневик. — 2001. — № 45 (163). — 2 листопада. — С. 4.

Під час революційних виступів, як і під час народних свят, відбувається тимчасове повалення соціальних меж, вихід за звичні рамки громадсько-політичного та повсякденного життя. Важливими моментами, що зближують революцію і свято, є також почуття єднання — солідарності, зняття деяких опозицій соціальної структури, потяг до театралізації та ігрової поведінки.

Досвід «помаранчевої революції» та інших масових політичних акцій, якими багатий нинішній етап історії України, наочно засвідчив, що в народі «дрімає» великий потенціал особистої та колективної творчості в різноманітних формах самодіяльності. Завдання полягає в тому, щоб пробудити цю могутню силу і використати її у всіх напрямках державотворення та побудови демократичного громадянського суспільства, включаючи святково-обрядову сферу.

¹⁰ Элиаде М. Космос и история. — М., 1987. — С. 29.

¹¹ Гейзінга Й. Homo Ludens. — 1994. — С. 239.

¹² Бунин И. Окаянные дни. — СПб., 2004. — С. 126.

¹³ Salner P. Karnevalelemente in gegenwärtigen Stadt // Stabilität und Wandel in der Großstadt. — Bratislava, 1995. — P. 141.

¹⁴ Иванова Р. Сбогом, динозаври, добре дошли крокодили! Етнологія на промянита. — София, 1987. — С. 32.

¹⁵ Бородатова А., Абрамян Л. Август 1991: праздник не успевший развернуться // Этнографическое обозрение. — 1992. — № 2. — С. 47–57.

¹⁶ Бахтин М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса. — М., 1990. — С. 14.

In this article the author analyzes some authentic Ukrainian holidays as much as the ones borrowed from the other countries and also their influence on the Ukrainians' world outlook.